

Mämmiläläinen taiteilija Viljanen esittäytyy Kemissä

Kemi (Meidän asiat)
Sauli Pylvänäinen

Suomen taiteella on perinteisesti ollut läheinen suhde luontoon. Suuret taiteilijamme ovat aina ammentaneet inspiraatiota maaseudun rauhasta. Eipä siis ihme, että oman pikkukylämme taiteen keulahahmo, Teuvo Viljanen, päihittää pääkaupunkiseudun tuhertajat, joiden luova energia valuu kiisteilyyn apurahoista.

Nyt Viljasen taiteen arvo ja laatu on huomattu pohjoisessa Kemissä kaupungissakin. Kemiin pystytetty Viljasen näyttely on hänen ensimmäinen esiintymisensä kotipaikkakunnan ulkopuolella. Voi vain toivoa, että näyttely tuo Viljaselle jo kauan ansaittua huomiota taiteen kansallisella panteonilla. Tähän astihan hänet on järjestelmällisesti vaiettu Mämmilän ulkopuolella.

Eipä Viljasen ura kotoisessa Mämmilässämme kukaan ole ollut mutkaton. Viljanen on kuitenkin jo pitkään ollut olennainen osa Kylämme kuvaa ja sielunelämää. Tuotannossaan Viljanen on johdonmukaisesti ottanut kriittisen kannan kaupunkimme johtaviin vaikuttajiin niin politiikassa kuin taloudessakin.

Itseoppineesta Viljasesta on vuosien saatossa kehittynyt täysverinen taiteilija, yhteisömme vainukas vahtikoira, joka ei taltu apurahojen talutuspantaan. Pienoinen ihme onkin, että suuri osa Viljasen töistä on ollut kunnan tai yritysten tilauksia.

Ihme sen sijaan ei ole, että taideteokset eivät yleensä ole miellyttäneet tilaajaansa. Viljanen on toteuttanut taiteilijan perinteistä roolia yhteiskunnassa arvioimalla teoksissaan uudelleen instituutioiden arvoa ja merkityksiä kaikilla tasoilla ja taiboilla.

Instituutioiden kritiikkiä

Jo vuosiasitten taiteilijamme otti kantaa joulun ilosanoman väljähtymiseen kaupallisuuden ja muun hullinan vuoksi, kun kunnan joulukuusen koristelu tilattiin häneltä. Viljanen välitti näkemyksensä nerokkaan yksinkertaisesti: kuusi kääntyi hänen käsittelyssään ylösalaisin.

Viljasen tuotanto on on elävä malli siitä, miten aktiivitaiteilija ei suinkaan maaseudullakaan elä tyhjiössä. Nerollemme ei mikään maailmantaidesuuntaus ole vieras. Hän on toteuttanut kirkonkylällemme rakentamisestaan installaatioissa tilataiteen suuntausta (mm. joulukuusi) jo ennen kuin termi edes yleistyti maamme taitepiireissä.

Taiteen rakennusaineksi Viljaselle on kelvannut mikä tahansa romusta alkaen. Nerokas esimerkki konkretismista syntyi, kun verojohtajamme pyysi Viljasta maalaamaan Volvonsa. Ehkä läheisin tyyli Viljaselle on ollut kubismi, jonka kullmikkain keinoin hän on riipottanut niin Mämmilän poliittista johtoa (kunnanjohtajan muotokuva) kuin kirkon kehitysavun tekopyhyyttä (neckeriksi kuvattu

perinteinen vaivaisukko-veistos).

Sangen kuvaava esimerkki Viljasen tuotannon ja yhteisömme valtaapitävän eliitin yhteentörmäyksestä oli yritys valjastaa hänen taiteensa mainonnan palvelukseen joitakin vuosia sitten. Kansallisromantiikkasai uuden tulkinnan erään yrityksen tilaamissa tienvarsijulisteissa.

Se ei tietenkään tyydyttänyt kaupallisia päämääriä, vaan teos piti yrittää suitsia mainoksen palvelukseen tilaajan kyhäämällä lisävarusteella. Kansa otti kantaa taiteen koskemattomuuden puolesta, kun ainakin toinen tauluista pikaisesti särjettiin kirveen ja alkoholin manifestoimalla raivolla taiteilijan toiveiden mukaisesti.

Taipumaton sielu

Lama on koetellut myös Mämmilää. Tiukentuneessa taloudellisessa tilanteessa ei Viljasellekaan ole riittänyt tilaustöitä entiseen malliin. Voimme myös uumoilla, että valtaeliitti on oppinut läksynsä ja luopunut omapäisen ja kriittisen taiteilijan palveluksista.

Omia latujaan kulkeva yksinäinen taiteilijasielu näyttää jäävän helposti yhteiskuntamme turvaverkkojen ulkopuolelle. Hädän hetkellä ei Viljasellekaan hellinnyt apua työvoimatoimistostamme. Se ei suinkaan hiljentänyt neroa, vaan antoi inspiraation Viljasen ehkä nerokkaimpaan teokseen.

Viljanen maalasi kantansa sinne minne se kuuluikin eli työvoimatoimiston sei-

nään. Jälleen kerran hän turvautui kubistiseen tyyliin. Yhdellä kuvalla hän esitti briljantin kiteytyksen lama-Suomen työttömien ja yhteiskunnan suhteista.

Samalla Viljanen osoitti jälleen kerran taiteellisen notkeutensa soveltamalla työhönsä nuorison graffiti-kulttuurin keinoja. Onhan seinäkirjoittelulle ja Viljasen tuotannolle yhteistä anarkistisen piittaamaton suhtautuminen yhteiskunnan taidetta rajoittaviin sääntöihin.

Viljasen heikko taloudellinen tilanne herättää huolen hänen kohtalostaan. Eihän hän olisi ensimmäinen maamme taiteilija, jonka arvo herättäisiin huomaamaan vasta yksinäisen ja kurjan kuoleman jälkeen. Voimme muistella, miten kävi joitakin vuosia sitten erään toisen suuren suomalaisen maaseututaiteilijan, Kalervo Palsan.

Hänethän löydettiin mökistään traagisesti sairauden murtamana. Palsan tavoin Viljanen on poikamies. Jos yhteisömme edelleen ylenkatsoo taiteellista omatuntoaan, saattaa uusi marttyyri syntyä huomaamatta.

Ehkäpä Viljanen saa ansaitsemansa huomion Kemistä, jos ei kerran Mämmilästä. Tavallaan kuvaavaa tilanteelle on, että Kemissäkin Viljasen näyttely on sijoitettu jonkun sarjakuvapiirtäjän esittelyn sekaan. Edes Kemien taidemuseossa ei siis täysin ymmärretä Viljasen tuotannon merkitystä, koska se on puolittain kätetty lastenkulttuurin sekaan.